

Kitap Değerlendirme: Mehmet Memiş. *Tarihçe ve Mimari Özellikleriyle Şanlıurfa Medreseleri*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2019. 229 sayfa. ISBN: 9789751636430

Book Review: Mehmet Memiş. *Şanlıurfa Madrasas with Their History and Architectural Features*. Ankara: Turkish Historical Society Publications, 2019. 229 Pages. ISBN: 9789751636430

Hüseyin CAN

Arş. Gör., Sakarya Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Sakarya/ Türkiye
Research Assistant, Sakarya Universty, Faculty of Theology, Sakarya/ Turkey

huseyincan@sakarya.edu.tr

ORCID ID: 0000-0003-3520-0267

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Kitap Değerlendirme / Book Review

Geliş Tarihi / Date Received: 04 Eylül / September 2020

Kabul Tarihi / Date Accepted: 25 Mayıs / May 2021

Yayın Tarihi / Date Published: 30 Mayıs / May 2021

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Mayıs / May

Atıf / Citation: Can, Hüseyin. "Mehmet Memiş. *Şanlıurfa Madrasas with Its History and Architectural Features* Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2019.". edid: *edebali islamiyat dergisi/ edebali islamic journal* 5/1 (Mayıs/May 2021): 267-270

İntihal: Bu makale, iThenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism detected.

Web: <http://dergipark.gov.tr/edid> | mailto: iifdergi@bilecik.edu.tr

Copyright © Published by Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi / Bilecik Seyh Edebali University, Faculty of Islamic Sciences, Bilecik, 11230 Turkey.
Bütün hakları saklıdır. / All rights reserved.

Öz

Medreseler İslam tarih ve medeniyetinde önemli bir eğitim müessesesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğitimin önemine binaen Anadolu'nun çeşitli yerlerinde medreseler inşa edilmiştir. Zengin bir tarihi mirasa sahip olan Şanlıurfa'da da birçok medrese bulunmaktadır.

Mehmet Memiş tarafından kaleme alınan "Tarihçe ve Mimari Özellikleriyle Şanlıurfa Medreseleri" isimli eser 2019 yılında Türk Tarih Kurumu Yayınları tarafından basılmıştır. Eser Şanlıurfa il merkezinde bulunan yapıları kapsamaktadır. Eserde yer alan yapılar, kısmen ya da tamamen ayakta olan ve yazılı kaynaklarda geçen medreseler olmak üzere iki ana grup üzerinden tasniflenmiştir. Yazar tarafından derinlemesine ele alınan bu medreseler asıl kaynaklara inilerek kitabeler, vakfiyeler ve arşiv kayıtları ışığında incelenmiş, görsel materyaller ile desteklenmiştir. Bu çalışmada araştırmacı ve okuyucuları eser hakkında bilgilendirmek için söz konusu eserin tanıtımına yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Türk İslam Mimarisi, Medreseler, Şanlıurfa, Mehmet Memiş

Abstract

Madrasahs appear as an important educational institution in the history and civilization of Islam. Due to the importance of education, Madrasahs were built in various parts of Anatolia. There are many madrasahs in Şanlıurfa, which has a rich historical heritage.

The work titled "Şanlıurfa Madrasahs with Its History and Architectural Features" was published by Turkish Historical Society Publications (Türk Tarih Kurumu Yayınları) in 2019, written by Mehmet Memiş. The mentioned work includes the buildings in the city center of Şanlıurfa. The buildings in the work are classified into two main groups as madrasahs that are partially or fully standing and mentioned in written sources. These madrasahs, which were discussed in depth by the author, were examined in the light of inscriptions, endowments (deed of trust of a pious foundation), and archive records by going down to the main sources and supported with visual materials.

In this study, the promotion of the work in question will be included in order to inform the researchers and readers about the work.

Keywords: Turkish Islamic Architecture, Madrasa, Şanlıurfa, Mehmet Memiş

Medreseler İslam tarih ve medeniyetinde önemli bir eğitim müessesesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğitimin önemine binaen Anadolu'nun çeşitli yerlerinde medreseler kurulmuştur. Zengin bir tarihi mirasa sahip olan Şanlıurfa'da da birçok medrese bulunmaktadır.

Mehmet Memiş tarafından kaleme alınan "Tarihçe ve Mimari Özellikleriyle Şanlıurfa Medreseleri" isimli eser 2019 yılında Türk Tarih Kurumu Yayınları tarafından basılmıştır. Eser Şanlıurfa il merkezinde bulunan yapıları kapsamaktadır. Yazar tarafından derinlemesine ele alınan medreseler asıl kaynaklara inilerek kitabeler, vakfiyeler ve arşiv kayıtları ışığında incelenmiştir.

Kitap önsöz, giriş ve iki ana bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölüm katalog kısmını oluşturan Şanlıurfa medreseleridir. Bu bölümde müellif medreseleri, kısmen ya da tamamen ayakta olan ve yazılı kaynaklarda geçen medreseler olmak üzere iki gruba ayırmıştır. İkinci bölümde ise değerlendirme ve karşılaştırmaya yer vermiştir. Burada yazar, birinci bölümde incelediği yapıları malzeme-teknik, plan tipleri, yapı elemanları, yapı bölümleri

ve süsleme olarak beş alt başlıkta değerlendirmiş, karşılaştırmalarını yapmıştır.

Müellif önsözde araştırmanın nasıl ortaya çıktığı ile ilgili bilgiler vermiştir. Yapmış olduğu ön çalışmalarda Şanlıurfa'nın tarihi eser birikiminin çok zengin olduğu ve bu zenginliğin bir kısmını oluşturan medreseler konusunu tercih ettiğini ayrıca medreseler konusunda bir bütün olarak detaylı bir araştırmanın yapılmadığını belirtmiştir. Eserde yer alan konu ile ilgili tespit ve değerlendirmelerin 1995-1998 yılları içerisinde yapıldığını bildirmekle birlikte esere sonradan eklemeler yapıldığı bilgisini paylaşmıştır. Eser önsöz hariç olmak üzere ekler ile birlikte toplamda 229 sayfadan oluşmaktadır.

Giriş bölümünde yazar Şanlıurfa medreselerinin derinlemesine bir incelemeye tabi tutulmadığını belirtmiştir. Yapılan çalışmaların da birkaç medrese ile sınırlı olduğunu söylemiştir (s.1). Medreseler ile ilgili etraflı bir çalışma yapan yazar kitabeleri aslına uygun bir şekilde, metniyle, okunuşuyla, ölçüleriyle, fotoğraf ve estampajları ile vermeye çalışmıştır. Bunun yanı sıra inşa ve tamir kitabelerini "kitabeler "başlığı altında incelemiş, ayet, hadis, gibi tezyinat mahiyetindeki diğer yazıları da eserine işlemiştir. Vakfiyelerde yapıların tarihi ve mimari unsurlarına ışık tutacak bölümleri metin içerisinde vermiştir. Bunun yanında Urfa şeriyeye sicilleri, atama kayıtları, salnameler ile eski görsel materyaller, çizim ve fotoğraflardan da yararlanmış. Bu bölümde bulunan diğer alt başlıklar ise "İslam Tarih ve Kültüründe Şanlıurfa" ile "İslam Medeniyetinde Medreseler" dir.

Yazar bu bölümlerde Şanlıurfa'nın tarihi, kültürel ve mimari dokusuna değinmiş, şehirdeki önemli yapılar hakkında genel bilgiler vermiştir. Medreselerin tarihi süreç içerisindeki gelişimini işlemiş ve medreselerin işleyişi hakkında bilgiler sunmuştur.

Birinci bölümde konunun başlığını oluşturan Şanlıurfa Medreseleri detaylıca ele alınmıştır (s. 20-145). Eserler kısmen ya da tamamen ayakta olan medreseler ile yazılı kaynaklarda geçen medreseler olmak üzere iki alt başlıkta incelenmiştir. Kısmen ya da tamamen ayakta olan medreseler sekiz, günümüze ulaşmayan ancak kaynaklarda geçen eserler ise on üç tanedir. Katalogda toplamda yirmi bir eser incelenmiştir. Günümüze kısmen ya da tamamen ulaşan medreseler şu şekildedir: Selâhaddîn-i Eyyûbî (Ulu Cami) Medresesi, Halîlürrahman Medresesi, Abbâsiye (Abbas Ağa) Medresesi, İbrâhimiye (Dabbağhâne) Medresesi, Rızvâniye Medresesi, Süleyman Ağa (Yusuf Paşa) Medresesi, Nakibzâde İbrâhim Medresesi, Şehbenderiye Medresidir. Günümüze ulaşmayan medreseler ise, Hasan Padişah Medresesi, Tümrboğa Medresesi, Fîruz Bey Medresesi, İhlâsiye Medresesi, Şabâniye Medresesi, Sultan Burhan Medresesi, Hamîs Efendi (Hamîsiye) Medresesi,

Abdurrahman Efendi (Harrankapı) Medresesi, Rahîmiye Medresesi, Rahmânîye Medresesi, Haydarîye (Haydar Ağa) Medresesi, Rızâiye (Kudbettin) Medresesi, Sâkıbiye Medresesi'dir. Bu eserler kitapta kronolojik sıra ile ele alınmıştır. Her bir medrese kendi içerisinde, yeri ve bugünkü durumu, inşa tarihi, banisi ve vakfiyesi, kitabeleri, yapının incelenmesi, tamirat ve tadilatı varsa yapıdaki önemli müstemilatlar ve bölümleri alt başlıklar altında derinlemesine incelenmiştir. Ayrıca eserlerin mimari çizimleri, önemli birimlerin, tezyinat ve kitabelerinin detay fotoğraflarına da yer verilmiştir. Bunun yanı sıra yapının eski ve güncel fotoğrafları incelenen yapıların altında gösterilmiştir. Eser, yapı ile ilgili arşiv belgeleri estampaj ve çizimlerin yer aldığı ekler bölümü ile sonlanmaktadır (s.177-229).

Değerlendirme ve karşılaştırma bölümünde yazar, katalog bölümünde ele aldığı yapıları malzeme ve teknik, plan tipleri, yapı elemanları, yapı bölümleri ve süsleme alt başlıkları altında ele almıştır. Malzeme ve teknikte yapılarda kullanılan malzeme çeşitleri ile bunların kullanıldığı bölgeler değerlendirilmiştir. Eserlerin plan tipleri hakkında karşılaştırmalı bilgiler sunulmuştur. Yapı elemanlarında ise eserlerin mimari elemanları ve birimleri Anadolu medrese mimarisi ışığında karşılaştırması yapılarak değerlendirilmiştir. Yapının bölümlerinden olan avlu ve revaklar, dersaneler, eyvanlar, talebe odaları, mescitler, kütüphaneler, mutfaklar, havuzlar, çeşmeler ve helalar detaylı bir biçimde değerlendirilmiştir (s.148-159).

Sonuç bölümünde ise yazar araştırma konusu ile ilgili çıkarımlara, kendi gözlem ve değerlendirmelerine yer vermiştir (s.161-162).

Sonuç olarak eser Türk İslam mimari geleneğinde medreselere ilgi duyan her araştırmacıya önemli bilgiler sunmaktadır. Ayrıca Türk İslam mimarisi içerisinde eğitim yapılarını çalışanlar için faydalı bir kaynak olma özelliği taşımaktadır.